

ments de lingüística. —⁵ Així AMAlcover: «Jo li prenguí el davant --- ve-me't aquí En F. esculat i *escaravatat*», *BDLC* xi, 310; xiii, 310.

APÈNDIX SOBRE EL FR. CAFARD

El fr. *cafard* és 'escarabat (de cuina)' i 'hipòcrita'. Com a qüestió de principi, és molt difícilment creïble que el nom de l'insecte provingui d'una aplicació figurada de l'adjectiu moral, mentre que res més senzill que admetre que a un individu menyspreable com l'hipòcrita se li apliqués el dictat despectiu de 'escarabat'. És el que Spitzer,¹ Barbier² i Sainéan³ veïen unànimement; i fins autors inclinats naturalment a les etimologies orientals, com Devic i Darmesteter-Thomas (*Dict. Général*), semblen més aviat negar l'etimologia àrabiga (i per tant l'evolució 'hipòcrita' > 'escarabat'), car aquests es limiten a opinar que és desconegut l'origen, i Devic⁴ declara que no gosaria afirmar que el mot francès sigui d'origen àrab.

Només Wartburg (*FEW* II, 42, any 1936) es pronuncia en ferm i en extens en el sentit contrari; però el paral·lel de Mons *prêcheux* 'Maikäfer' en què ell es funda, no té cap valor, car una cosa és comparar humorísticament l'insecte de colors negrosos amb un frare predicador, i una altra absolutament inconnexa seria anomenar 'hipòcrita' o 'devot fingit' un insecte tan quotidià i pedestre com l'escarabat: sobretot notem que no es tracta d'una denominació local i més o menys ocasional sinó de la denominació normal i dialectal del coleòpter en un vast i compacte territori, que comprèn des de l'O. i el NO. de França fins al Centre i fins a Borgonya, el Franc Comtat i els Alps.

Wartburg dóna la impressió que l'etimologia àrabiga hagi estat acceptada generalment, mera insinuació falsa, a la qual presta un suport solament aparent citant articles de Dozy-Engelmann, Eguílaz i Lokotsch, però aquests es refereixen exclusivament a l'origen evident de l'espanyol *cafre* 'salvatge africà no musulmà', i no fan al·lusió per res al fr. *cafard*; solament Diez (*Wb.*, p. 435) tot tractant de l'origen de *cafre* féu una lleu i fugaç al·lusió a un origen anàleg del fr. *cafard*; i és sobre una petjada que Diez féu tan a la lleugera, que M-Lübke (4655) i Wartburg escrivien llurs articles.

La raó de la precedència cronològica, en la qual es fa tan fort Wartburg, no té cap valor o poquíssim, com a indicatiu, car com a nom d'insecte ja apareix el 1573, i en l'altra accepció des de 1512: és clar que en una filologia com la francesa, on tanta atenció s'ha prestat als mots literaris i als de significat intel·lectual i moral, i on tan escàs interès ha despertat la investigació històrica dels mots dialectals i dels noms d'insectes. aquesta diferència de seixanta anys no significa res; i, en tot cas, si una diferència tan petita havia de significar res en aquestes circumstàncies seria solament com a indicatiu que el nom del coleòpter ja existia en la llengua, quan la inflació enorme de la literatura religiosa i moral, en el segle de la reforma, donà moltes més ocasions d'usar literàriament l'aplicació figurada i

moral de *cafard*.

Es un fet que en els llenguatges vulgars d'Espanya (i crec que més o menys en els de pertot) s'usa *escarabat* (i *escarabajo*) com a denominació pejorativa, despectiva i pintoresca del capellà i el frare, per comparació de la «roba»; ara bé aquesta és precisament l'accepció en què en francès *cafard* s'introduí en el terreny dels ésser humans; recordem en efecte les moltes vegades que l'usa Rabelais, i observem que en les seves obres és primàriament la denominació (despectiva) de l'eclesiàstic predicador, no pas la d'un hipòcrita civil ni d'un hipòcrita en general; que també en Rabelais la idea de beateria i hipocresia pugui aparèixer al costat de la noció fonamental, era inevitable donat el to dels seus llibres, però insisteixo que en ell es tracta bàsicament d'un eclesiàstic que predica.

«Lucifer... mangeroit volontiers l'âme d'un *capbard* qui eust oublié soy en son sermon recommander (à la charité des fideles)... tous admonestent les nobles dames donner à leur couvent» (IV, cap. 46, p. 171), «ainsi preschoit à Sinays un *capbart* --- depuis ce temps *capbart* quiconques n'est auzé entrer en mes terres, et m'esbahis si votre roy les laisse prescher par son royaume ---» (*Gargantua*, cap. 45, p. 225). Es tracta, doncs, literalment de l'*escarabat* 'frare, capellà' dels anticlericals hispànics, i és clar que en el segle de la reforma sortia immediatament d'ací la idea secundària de 'beat' i 'hipòcrita'.

Quant al cavall de batalla de Wartburg, a saber que l'àr. *kâfir* significa precisament 'hipòcrita' o 'beató', 'gata maula', vet ací una altra afirmació mal fundada, contra la qual ha de pendre excepció: *kâfir* no és més que el participi actiu del verb *kâfir* que significa 'apostatar, renegar, blasfemar' (en alguns lèxics arcaics 'cobrir, tapar', però més generalment 'negar, renegar'): consultem tants diccionaris àrabs com vulguem i pertot trobarem tan sols l'accepció 'apòstata', 'el qui no és creient, que no és musulmà': veg. Freytag, Lane (2620), Dozy, Biberstein, Belot, Penrice, Dieterici, etc.

Però val més reproduir in extenso la definició de l'algerià Beausnier: «infidèle, incrédule, mécréant, non-musulman; impie, sacrilège»,⁵ dels hispànics R. Martí i P. de Alcalà: «infidelis», «abjurare, discredere», «renegado, renegador», «renegador con ira». Res més diferent que això d'un hipòcrita o gata maula, i de l'ambient semàntic a què aquestes nocions pertanyen.⁶ D'altra banda, ¿com anirem a creure que l'àr. *kâfir* pogués passar al francès del S. XVI? Per quin conducte? El temps del Renaixement és aquell en què França està més girada d'esquena al món musulmà. És el sùmmum de la inverteblança. Finalment resta encara el gros entrebanc del canvi fonètic (o morfològic, si es vol) de l'àr. *-ir* en el fr. *-ard*, en el qual ja no vull insistir perquè prou ho han fet d'altres.

El que a mi em sembla és que el fr. dial. *cafard*, avui propagat a l'ús parisienc i literari no és sinó un més dels representants dialectals de *SCARAFIUS que hom troba en la Romània. Al costat del cat. i oc. *escar(a)bat*, fr. *escarbot* i *écharbot*, judesp. *escarabato*,